

ЕКОЛОГІЯ

УДК 599.735.3

ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗУБРА (*Bison bonasus* L.) В УКРАЇНІ

Свтушевський М.Н., к.біол.н.

Маменко О.М., д.с.-г.н.

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Анотація. Висвітлено сучасний стан збереження зубра в Україні та зазначається тривожне зниження чисельності виду. Розглянуто роль державних мисливських господарств у цих процесах. Пропонується підняти питання поліпшення охорони зубра на державному рівні та серед населення.

Ключові слова: зубр, мисливські господарства, популяція, вольєрне утримання.

Актуальність питання. Питання збереження реакліматизованого в Україні зубра на сьогоднішній день набрало особливо важливого значення. Починаючи з 1965 року, в державні мисливські господарства, переважно Карпатської та Поліської зон, завезли перших зубрів. Там вони почали успішно розмножуватись і уже на 1995 р. їх чисельність перевищувала 650 голів. Серед країн – утримувачів зубра Україна вийшла на перше місце по чисельності цього звіра. Тим прикріше, що на сьогоднішній день чисельність виду скоротилася до 2 сотень голів.

Матеріал, методи і результати досліджень. Матеріал зібраний у 2008 – 2010 рр. в місцях поселення зубрів. При вивченні динаміки чисельності використані власні спостереження та дані обліку мисливських господарств.

Як показують дослідження, основною причиною такого становища є нерегламентоване полювання – браконьєрство та селекційні відстріли з порушенням чинної «Інструкції про селекційний відстріл мисливських тварин». Відстрілювались найкрупніші звірі з найбільшими рогами [1].

Особливого розмаху набуло браконьєрство з початком офіційних відстрілів за туристичними мисливськими путівками. На прикладах з українськими популяціями лося та плямистого оленя відмічено [3, 4], що браконьєрство на особливо цінні види різко інтенсифікується з початком офіційної експлуатації стад. Спрацьовує мотивація: «Ім можна, а нам - ні?...».

Крім того, в силу статусу червонокнижного виду за роки самостійності України зубри поступово ставали «нічийми». Слабшала відповідальність державних мисливських господарств за їх збереження. Складалася парадоксальна ситуація, коли зубри перебували на території господарств, які, по суті, не відповідали за їх охорону. Управління мисливського господарства Держкомлісгоспу України було звинувачене за витрати корму на зимову підгодівлю червонокнижного виду як за нецільове використання коштів.

Чисельність зубра фактично перестала контролюватись, що дозволило мисливським господарствам у звітну статистичну форму «2ТП – полювання» ставити досить довільні цифри. Як правило, це був найвищий показник чисельності, досягнутої господарством у попередні роки. Так, у Данівському мисливському господарстві Чернігівської області кілька років підряд фігурували цифри 70 – 80 голів, потім їх поміняли на один десяток, після чого в господарстві не залишилось жодного звіра. Разом з цим господарство перестало існувати як державне і було передане в приватні руки, але вже без зубрів. За знищення зубрів ніхто не поніс покарання.

По такій же схемі розвивалося і мисливське господарство «Конотопське» Сумської області. Там у звітах чисельність стада дійшла до цифри 41, після чого ця величина

стабілізувалась. Великі сумніви щодо благополучного стану цієї популяції з'явилися після появи зубрових шкур конотопського походження в таксідермічних лабораторіях м. Києва. При контрольних перевірках чисельності зубра в господарстві вдалося нарахувати лише половину заявленої чисельності. Не піддаючи ні в якій мірі сумніву добросовісність працівників Конотопського лісгоспу і егерів, яким останнього часу передали колишнє державне мисливське господарство, тим не менше доводиться констатувати факт різкого скорочення чисельності зубра в господарстві. Очевидно, тут спеціалізується на зубрах певна група бракон'єрів, які добувають тварин у літній час, коли ті відходять далеко від мисливської бази – території, яка реально охороняється.

Такі ж завищені статистичні дані з чисельності зубра подавало в останні роки Берегометське лісомисливське господарство. Після подвійних контрольних обліків останнього року показник чисельності зубра в Чернівецькій області довелося зменшити із 75 голів до 50, а потім до 28. Хоча в середині 90 рр. минулого століття тут ходили стада чисельністю понад 2 сотні, що підтверджується архівними документами та живими свідками тих подій. Усе це засвідчує, що в питанні збереження зубра не можна безконтрольно покладатися на державні мисливські господарства. Тут повинні активніше долучатися екологічні органи, які в даний час свої зусилля більше спрямовують на проблеми звичайних мисливських господарств, забуваючи про зникаючі види тварин.

Звичайно, при пошуках причини великого розходження в обліках, потрібно враховувати складність проведення таксації в горах. Проте при зацікавленому і добросовісному підході ці труднощі можна подолати. В господарствах Лісостепової зони підрахунки зубра можна проводити з великою точністю при випасі стад на полях.

Серед факторів, що призвели українську популяцію зубра до катастрофічного стану, можна назвати недостатню підгодівлю в багатосніжні зими в Карпатському регіоні, гельмінтозні захворювання, близькородинне розведення та інші [2]. Але незацікавленість мисливських господарств в збереженні й розведенні зубра стоїть першою в цьому ряду.

Як відомо, за Україною залишаються зобов'язання з охорони зубра з часів Радянського Союзу. На сьогоднішній день деякі країни – утримувачі зубра, зокрема Німеччина, готові передати їй безкоштовно в якості племінного матеріалу певну кількість поголів'я. Вважаємо, що при сучасному незадовільному становищі з охороною мисливських угідь ми не маємо права брати цих цінних тварин для вільного утримання. Очевидно, мова може йти тільки про утримання їх у великих вольєрах. Придатні для цього місця чи навіть готові вольєри є як у Карпатській, так і в Поліській та Лісостеповій лісомисливських зонах. Там же легко відшукати палких прихильників збереження зубра.

Особливу увагу при цьому варто звернути на заповідники, зокрема Канівський. Його незначні розміри не дозволяють утримувати зубра у вільному стані, проте він цілком підходить в якості репродуктора при напіввільному утриманні тварин. Тут заповідник може в повній мірі проявити себе як природоохоронна організація з великим науковим потенціалом. До такого ж розряду з питань охорони зубра належить і Холодноярський регіон – волелюбна батьківщина Богдана Хмельницького, якій, на наш погляд, давно пора надати статус Національного парку.

Висновки

Необхідно посилити увагу державних і громадських організацій та товариств до питання охорони зникаючого в Україні зубра. Закріпити за конкретними субпопуляціями наукових працівників, які мають готовність цілковито і безкорисно служити ідеї збереження зубра. Підняти питання охорони зубра на найвищий державний рівень за прикладом часів Радянського Союзу, коли це питання безпосередньо курирував видатний державний діяч К.Є. Ворошилов.

Література

1. Борецько В.Е., Сесин В.А. Истребление зубров в Украине, Беларуси, Польши и России // Серия охраны дикой природы. - в. 55. - К.-2007.-50с.
2. Гунчак М. С. Сучасний стан реінтродукованого зубра (*Bison bonasus* L.)

3. в Карпатах // Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник статей учасників Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир. – 2007. – С. 217 – 219.
4. Євтушевський М.Н. Плямистий олень (*Cervus nippon hortulorum* Swinhoe, 1864) в Україні та за її межами // Київ: Видав. Дім «Еко-інформ.» – 2009. – 192.
5. Евтушевский Н.Н. Лоси Украины // Охотник и рыболов Украины. – Киев:
6. Изд. «Урожай». – 1986. – С. 21 – 27.

О СБЕРЕЖЕНИИ ЗУБРА (*Bison bonasus* L.) В УКРАИНЕ

Евтушевский Н.Н., канд. б. наук

Маменко А.М., доктор с.-х. наук

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. Излагается современное состояние сохранения зубра в Украине. Указывается на неуклонное снижение численности вида. Рассматривается роль государственных охотничьих хозяйств в этих процессах. Предлагается поднять вопрос улучшения охраны зубра на наивысший государственный уровень и среди населения.

Ключевые слова: зубр, охотничьи хозяйства, популяция, вольерное содержание.

ABOUT BISON (*BISON BONASUS* L.)
PRESERVATION IN UKRAINE

Evtushevsky. N.N., cand.b. sci.

Mamenco A.M., doctor. agr. sci.

Kharkov State Zooveterinary Academy, Kharkov

Summary. The present state of bison preservation in Ukraine has been given in the article. It has been pointed out that the stock of the above animals has been constantly disappearing. The role of the state hunting farms in the above processes has been considered. The problem of the improvement of bison preservation is supposed to be solved at the highest state level and among the population.

Key words: an aurochs (*Bison*), a hunting farms, areas, population, an open air-cage.